

LA VIOLA D' OR

o ha existit may cort més brillant ni més espléndida que la de Joan I d'Aragó. Barcelona, en 1338, s' havia convertit en lloch d' encants y plahers, y era pera 'ls capdills del exercit catalá lo que va ser un dia Capua pera 'ls generals cartaginesos.

Los días y las nits se passavan alegrement entre saraus y festas. Tot era música, alimarias, diversions y corts d' amor. Lo rey don Joan y sa gentil y bella esposa Dona Violant, eran los primers en donar l' exemple del luxu, de l' esplendides y de la galanteria, y la cort se l lensava festosa seguint lo rastre de sos jóves soberans per lo cami del plaher y de la ventura. Los trobadors millors y de més anomenada de Provensa, Catalunya, Aragó, Valencia y Mallorca, habian admés la generosa hospitalitat oferta per lo monarca aragonés; las hermosuras de més fama en lo regne y las fillas de las familias més ilustres habian anat á ocupar un lloch en lo corteig de la gentil Violant; y 'ls caballers més distingits per son nom y sas festas s' habian acoblat vora 'l tro no de don Joan. Universal era llavors lo credit que gosava la cort aragonesa, y 'ls reys extrangers tenian en ella fixa la mirada, alguns ab afecte, los més ab enveja; don Joan acullia agradablement á quants anavan á demanarli hostatje, y donava en son palau de *Bell Squart* situat en las aforas de Barcelona, brillants dinars y festins á la munió de cortesans que acudian á son costat. Mentrestant la reyna ab sa afavorida Dona Carrossa de Vilaregut, dama arrogant á la que tenia un afecte fraternal, disposava certámens de poesia y corts d' amor que

acostumava á presidir ella mateixa, rebent los llorejats lo premi de sa propia má.

Acabo de citar á Dona Carrossa de Vilaregut y vaig á dir d' ella algunas paraulas, encara que no fos més que pera pagar un tribut á sa celebritat.

Aquesta dama era després de la reyna, la primera persona de la cort. Tothom li prestava homenatge y la acatava perque, coneguda era la influhencia que tenia en l' esperit de sa senyora, la qual res feya sens consultarho avans ab la de Vilaregut, y sens que aquesta hagués donat sa aprobació. La naturalesa habia sigut pródiga ab ella, dotantla d' excelents qualitats fisicas, y com si ja desde 'l bressol l' hagués destinat per' afavorida y germana de la que habia de ser reyna d' Aragó, li doná certa semblansa ab ella, semblansa que no contribuí pas poch á guanyarli las simpatías de Dona Violant, y á formar los nus de la intimitat que enllassá per molt temps á las duas damas. Era Dona Carrossa de la mateixa alsada que la reyna, ab sas mateixas formas, un xich grassa, sa mateixa cintura, sa mateixa blanca y fina má, sos mateixos ulls negres y son mateix cabell ros. En lo que si s' hi diferenciava era en lo rostre y en la expressió. La reyna tenia una fesomia de posat més suau, més delicat, més pur, ab una dolcesa sens igual y una bondat simpática; mentres que las faccions de la Vilaregut eran més pronunciadas sobremanera marcadas, revelant cert desembrás masele y un fons de picardia y malicia.

No obstant, d' aquesta capital diferencia, eran abduas molt semblants, sent per lo ayrosas, gentils y arrogants las primeras hermosuras de la cort.

En tant habian conegut las damas la innegable ventatja que sobre totas tenian, que com un tribut á sa hermosura, y al mateix temps com una deferencia á la amistat que enllassava sos cors, las hi habian posat lo nom de duas de las flors que en los certámens se donavan per premi als trovadors. Així donchs á Dona Violant se la coneixia per *la Viola d' or*, y á la de Vilaregut per *la Maravella d' argent*.

Recorrian una tarde 'ls magnífichs jardins del palau de Bell Sguart alguns joves, senyors de la cort, entre 'ls que 's trobavan Pere de Fenollet, lo vescomte de Perellós y Roda, Ramon de Senmanat, Berenguer d' Oms y Pons vescomte de Evol.

Aquest últim era un dels trobadors de més anomenada de la época, y habia 'l dia avans guanyat en un certámen lo primer premi de la viola d' or que, segons costum li habia sigut adjudicat per mans de la reyna. Pera celebrar aquest triomf y obsequiar al guanyador, alguns

de sos amichs l' habian invitat á un dinar que va tenir lloch en lo mateix *Bell Squart* y en las habitacions de don Ramon, vescomte de Perellós, á qui son cárrech de Camarlench major y sa calitat de privat del rey li donavan dret á viure en lo palau.

Després de menjar, los convidats havian baixat als jardins; que recorrian alegrement distrets en entretinguda conversa.

—Ja podem prepararnos, vescompte, li deya Pere de Fenollet al de Evol, vostra viola d' or ha d' anar á parar á mans d' una de las donas més hermosas de la Cort.

No hi ha remey; es una conjuració en forma.

—Encare que las vejés á mos peus totas, demanántmela ab llágrimas als ulls, á totas la negaria,—contestá 'l de Evol.

—¡Oh, oh!—cridaren tots.

—No hi ha més, senyors. Es una resolució que tinch formada, un vot que tinch fet.

—¿Qué es aixó? ¿de qué 's tracta?—exclamá á aixó 'l de de Perellós, que s' havia allunyat per alguns instants de sos companys.

—Se tracta de lo següent:—digué Pere de Fenollet.—Ja sabem que es costum entre 'ls trovadors, que aquell que guanya la viola d' or, la ofereixi á la dama de sos pensaments, qui la ostenta triufant en sa sina, y 's presenta adornada ab ella en la primera festa que la cort celebra després del Certámen. Ara bé, ningú sab qui es la dama que té encadenats los pensaments del vencedor de ahir. Lo vescompte no vesteix los colors de cap dama, no rendeix homenatge, ostensiblement al menos, á cap hermosura de la cort, y aquesta es la rahó per lo que varias senyoras han tramat una conspiració contra d' ell, jurant cada una en particular á tot tardar dintre tres dias, en la festa que 's prepara en lo palau de Barcelona, se presentarà als ulls de tothom ostentant en son pit la viola d' or guanyada per lo vescompte. Es ja un palench, una qüestió d' honor entre las varias damas que han fet aquest jurament: L' amor propi de cada una està interessat en sortir triufant, y, no ho dupteu senyors, per més que afirmi lo contrari nostre amich Pons, dintre de tres dias venrem lo premi que ahir conquistá, en la má de una de las hermosas de la cort. ¡Qué diable! lo cor del vescompte no es de pedra ni de marbre, y per forsa ha de rendirse devant d' una de las bellas que van á posarli siti.

—¿Y qué hi diu á aixó nostre amich lo de Evol? preguntá Ramon de Perellós.

—Dich que seré en aquest punt més insensible que una roca y que totas las seduccions del mon no bastarán á arrancarme 'l premi.

—Donchs es una tosuderia que no comprench, digué Fenollet. ¡Trovador é insensible!... ¡Es cosa estranya!

—Deixeulo, afegí Ramon de Perellós; avuy mateix lo veureu caure. Aquesta nit, ab assentiment de nostre Senyor Rey va á tenir lloch aquí mateix, en aquest palau. l' ensaig de la festa que 's disposa pera dintre tres dias. Todas las damas de la cort van á recorre los salons, cubert lo rostre ab una careta de distint color pera que pugan ellas coneixers entre si, sens que cosa igual logrin los caballers. Aquesta circumstancia donará més valor á nostras hermosas y 'ls permeterà ésser més atrevidas. Per aquesta nit, senyors, vos anuncio la derrota del vescompte.

—Oh! segurament, digué 'l de Fenollet; ja sabia jo que 'l plan debia comensar á posarse en obra aquesta nit á favor de las caretas, y aprofitant la llibertat y desembrás que aixó donará á las damas.

—Permeteume que no sia jo de vostre parer, senyors esclamá Ramon de Senmanat. Jo poso en favor del vescompte; no sucumbirá.

—¡Com esclamaren tots, girantse á mirar al de Senmanat!

Tot bon caballer, proseguí aquest, no deu tenir en son cor més que la imatge de una sola dama, aixís com no presta homenatge mes que á un rey, ni rendeix cult mes que á un Deu.

—Molt cert es aixó, digué Berenguer de Oms.

—Es clar que sí, afegí Fenollet, pero á qué conduceix aixó?

—Condueix á dirvos, contestá 'l de Senmanat, que 'l cor del vescompte está ocupat ja per una dama, y que aquesta no pot ser reemplassada per altra que, fos qui fos, no 'n seria tant digna.

Pons de Evol al sentir aixó fixá una mirada escorcolladora en Senmanat, pero guardá silenci.

—Donchs llavors, digué 'l de Perellós, perque no ofereix sa viola d' or á la dama que ocupa son cor?

—Y qui vós ha dit que ell puga oferirla y ella admétrela?

—Senmanat, per Deu, esclamá Berenguer de Oms, no 'ns-vinguen ab enigmas. Digueunos clarament quina es la dama.

—Jo no sé altra cosa, respongué aquest; que lo que per aquí 's diu.

—Y qué 's diu? preguntá ab impaciencia 'l de Evol, decidintse per fi á parlar.

—Se diu que esteu perdudament enamorat de la reyna.

—¡De la reyna! esclamarén tots los demés.

—No ho cregau, senyors, s' apressá á dir Pons al mateix temps que s' esforsava per disimular la alteració que descompongué son ros-

tre, no ho cregau, es una calúnnia, es una infàmia. Jo amo á ma reyna, com á ma soberana, ab l' amor leal d' un bon vassall y res més. Qui digui altra cosa falta á la veritat.

Qui llavors faltava á la veritat era ell mateix. Pons de Evol, per contra de lo que assegurava se sentia devorat per un amor insensat que li rosegava las entranyas. La bellesa de la reyna havia fet en ell una notable impressió, y hauria donat ab gust la meytat dels dias de vida que li quedavan por poder caure als peus de Dona Violant y oure de sos llabis una sola paraula de esperança. Sa passió, no obstant y ésser molt violenta, estava comprimida per lo respecte de la magestat real, pero havia arribat á ésser tant excessiva, y á falta de sos llabis habian parlat tant sos ulls que son amor fou facilment endevinat per molts senyors de la cort.

Lo calor y vivesa ab que 'l de Evol s' apressurá á negar lo que havia dit Senmanat, feu comprendre als demés que no seria prudent continuar la conversa sobre aquell punt; aixis es que Berenguer de Oms esclamá de prompte, al objecte de donarli un giro diferent.

—Lo senyor camarlench major, per l' empleo que té en la cort y per los favors de que disfruta, deu saber lo color que cada dama deu haber elegit pera sa careta, y si no fos indiscreció preguntarli...

—Verdaderament es una indiscreció, contestá Ramon de Perellós somriguent. Jo no puch vendre un secret de Estat.

—No obstant, digné 'l de Fenollet, nosaltres som la mateixa sensatés y la mateixa cordura. Confieunos part d' aquest secret. Será com si ho enterresseu en un pou.

—Nos creyeu capassos de faltar á la confiansa que dipositariau en nosaltres? afegi 'l de Senmanat.

—Donchs be, ja que vos hi empenyeu vos diré lo poch que sé. No tinch memoria pera retenir en ma imaginació tots los colors, y sols ne recordo alguns.

—Vejam.

—La de Cardona portará careta negra, la de Moncada groga, la de Cruilles vermella, la de Pallars verda, la de Vilaregut blava y blanca y la reyna blanca solsament. De moment, ab franquesa no 'n recordo cap mes.

—¡Quina nit anem á passar! digné 'l de Fenollet fregantse las mans tot content.

—Lo rey ha baixat al jardí, senyors, esclamá Berenguer de Oms; mireulo allí baix ab alguns cavallers.

—Anemshí á reunir, digné 'l de Perellós, pero sobretot senyors, discreció en tot lo que havem parlat.

—Esteu sens cuidado, li contestaren tots.

Y emprengueren via per un caminal d' arbres que creuava los jardins y que conduhia al punt hont havian vist al rey.

Pons de Evol agafà 'l bras de Perellós y 'l detingué, deixant que 'ls demés s' avansessen.

—Perellós, li digué: voldria que 'm concediseu un moment.

—A vostra disposició estich, vescompte.

—Vaix á contarvos una aventura que m' ha succehit y vos me podeu ajudar á treuren l' aygua clara.

Y Pons de Evol, després d' haver assegurat que ningú podia sentirlos, enllassà son bras ab lo de Perellós y comensà d' aquesta manera:

—Aquest matí, digué 'l vescompte, en lo moment en que sortia de ma posada, per anar á reunir-me ab vosaltres, he ensopegat ab una dona de govern que se m' ha acostat amagant lo rostre ab son mantell. —Galan trovador y cavaller galan, felis sou y afortunat, puig hi ha una dama hermosa com un sol que mor per lo vostre amor. —Mal, li he contestat; mal ha fet aquesta dama en fixar en mi sa mirada, quant hi ha en la cort tants preclars cavallers, molt més dignes que jo de obtenir la mirada de una hermosa. —Tant modest sou, m' ha dit llavors, la enviada, com sou bon trovador y bona espasa. Y diheume, he afegit pera aturar sos enutjosas alabansas: ¿seria indiscreció preguntarvos lo nom de la dama que vos envia? —Ma senyora, m' ha respost, te 'l nom de una flor que com ella es hermosa. —Y com s' anomena? —*Viola d' or*.

—Viola d' or, vos ha dit, vescompte?... interrompé 'l de Perellós. ¿He recordeu be?...

—Perfectament.

—¡Viola d' or! repetí 'l de Perellós, com si li costés de conven-sersen. En efecte, hi ha en la Cort una dama que aixís s' anomena, ó per dirho millor, á la que li donan aquest nom, pero está en un lloch tant alt que fins fora sacrilegi sospitar d' ella.

—Teniu rahó, vescompte, es impossible sospitar de... d' aquesta dama que diheu. Si be que tal volta sortireu de duptes, si vos digneu escoltar lo final de ma aventura.

—Ah! Com! no parà aquí la cosa?

—No, que la enviada afegí tot seguit aquestas notables paraulas; féuvosen ben be cárrech, vescompte. La discreció, m' ha dit, es una perla que habita en lo fons dels cors nobles. Signeu, sobre tot discret, bon cavaller; vostra sort futura depen de que no se vos escapi la mes

petita paraula; y noteu que la més lleugera indiscreció pot costarvos la vida.

—¡Aixó! interrompé de nou Perellós. ¿Aixó vos ha dit?

—Aixó m' ha dit. Y encare mes. M' ha allargat un paper que he pres maquinalment y m' ha dit al anarsen:—Viola d' or vos estima. Ja sabeu lo que aixó vol dir. Son amor es la gloria. Son menyspreu ó son desamor la mort. No falteu aquesta nit al palau de Bell Sguard, y després de comensada la festa, passejeuvos per la rengla de teys que hi ha al entrant del jardí.

—Y després? preguntá Perellós que havia pres un viu interès en la relació d' aquella aventura.

—Després res més. La enviada se 'n aná deixant un paper en mas mans y desaparegué ans de que jo tornés de ma sorpresa.

—¿Y aqueix paper?

—Veyeulo, digue 'l vescompte treyentlo de son pit. Conté uns versos enigmátichs que podeu llegir.

—Clar está lo sentit dels mateixos, digué 'l de Perellós al acabar sa lectura, y vos dich que si no 'ls compreguesseu foreu lo mes inepte dels trovadors. Vos demanan en ells lo vostre premi d' ahir, la Viola d' or. Torneume á mostrar lo paper. Fixantme més en la lletra tal volta reconegue qui l' ha escrita.

—Prengueu.

No be s' hi fixá una mica s' estremí y llansá un crit de sorpresa.

—¡Deu del cel!

—¿Qué es aixó, qué hi ha? preguntá el vescompte.

—¡Es imposible!... imposible!... digué 'l de Perellós parlant ab si mateix... Y no obstant, no hi ha dupte...

—¿Haveu conegut la lletra?

—¡Oh! sí.

—Y de qui es?

—D' ella.

—¿Pero de qui?

Lo de Perellós s' acostá á las orellas de 'l vescompte y murmurá ab veu baixíssima y misteriosa, com si temés fins d' ésser sentit del ayre.

—De la reyna.

Pons se posá pàlit. Torná á pendre lo paper, se 'l guardá altre vegada en lo pit, y estrenyent expressivament la ma de Perellós, s' apartá á grans passas d' aquell lloch sens dir una sola paraula.

Ramon de Perellós permanesqué un moment contemplant com se allunyava son amich.

—¡Deu meu! murmurà, quan l'hagué perdut de vista. ¿Es aixó possible?... La reyna fins avuy tant prudent, tant virtuosa!... Ella á qui 'l rey ama ab tant deliri!... No pot ésser... m'hauré equivocat... será una lletra molt semblant que m'haurá enganyat... si, aixó será... ¡oh! jo ho averiguaré!

Y serenantse y procurant esborrar fins lo menor rastre de sa emoció en la cara, s'anà ràpidament á unir-se ab lo rey, que tornava ja al palau, després de haver donat un passeig per los jardins.

No tardá en arribar la nit y per consegüent no tardá en comensar la festa, ab tanta impaciencia esperada per los galants cavallers de la cort. Los salons s'ompliren de damas, elegant y caprixosament vestidas, cubert lo rostre ab una careta de seda, de vellut ó de damás. No n'hi havia duas que la portessen del mateix color, y era l'espectacle mes bell que puga imaginar-se 'l veure tants y tants hermosos ulls llampeguejant per dintre las caretas de diferents colors. Era aquell un divertiment desconegut encare en la cort de Joan I, y los cavallers lo aculliren ab entusiasme. Las damas pera millor cubrir-se no solzament havian fet us de la careta pera tapar son rostre, sino que fins havian vestit trajos raras y capritxosos, que contribuiren á ferlas completament desconegudas fins als mateixos ulls de sos germans, de sos esposos ó de sos aymadors.

Alló era una confusió, un enigma vivent pera tot cavaller que, com lo de Perellós, no tingués la clau pera descifrarlo.

En efecte, ja sabem que 'l camarlench major del Rey coneixia á las damas per lo color de la careta, puig sabia 'l que cada una havia elegit.

VÍCTOR BALAGUER.

(Seguirá.)

LA VIOLA D' OR

(continuació)

MOLT ans de la hora fixada per la enviada, lo vescompte de Evol, qual cor batia descompassat com lo d' un enamorat donzell de quinze anys que acut á sa primera cita de amor, baixá al jardí que recorrian algunas damas y no pochs cavallers, y 's dirigi á las designadas rengles de teys. La nit era hermosa; com un bes d' amor: amanyagava lo ventitjol al follatge, y la lluna brillava magestuosament en l' horisont, rodejada de sa rica cohort de estrelles.

Pons de Evol se passejava per los teys inquiet, enguniós, girantse á cada remoreig del vent y á cada mohiment dels arbres. No esperá molt de temps. Pochs instants despres d' haber transcorregut la hora citada, una dama entrá en lo caminal dels teys, avansantse resoltament cap al vescompte. Cubria son rostre una careta blanca.

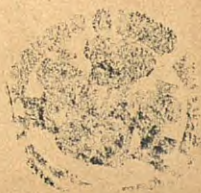
—Oh! murmurá Pons, sens poder lograr que de sos llabis escapés no mes que aquesta senzible exclamació.

—So Viola d' or, digué la dama, acostantse al de Evol, y prenent lo bras que aquest ni tant sols s' atrevia á oferirli, tanta era sa emoció.

La parella s' allunyá.

Un home sortí d' entre unas matas immediatas hont s' havia estat amagat y d' hont pogué presenciar aquella escena. Era Ramon de Perrellós que havia vist la careta blanca que cubria 'l rostre de la Reyna.

—Sí, sí, se digué 'l servidor del Rey, movent tristement lo cap y
LAR ENAIXENSA.—Any XIV.

ab los ulls fixos en la parella que s' allunyava, no 'm queda dupte ja, es la reyna.

En aquell moment també un alegre grupo de joves cortesans embocava en lo mateix indret, trovantse cara á cara ab Pons de Evol y sa companya. Formavan part d' aquest grupo Berenguer de Oms y Ramon de Senmanat. Los dos llsaren un crit de sorpresa.

—Senmanat, li digué Berenguer de Oms agafantlo del bras, ¿no es blanca la careta que segons nos digué aquesta tarde Perellós deu portar la...

—Sí, sí, contestá 'l de Senmanat, sens deixarlo acabar.

—Donchs la dama que Pons de Evol porta del bras es...

—Es la reina.

—La reyna! esclamaren sorpresos tots los cortesans, pera 'ls qui no era un secret la passió de Evol.

—La han reconeguda com jo mateix, se digué Ramon de Perellós que acabava de reunir-se ab los del grupo. Está ja perduda, deshonorada, als ulls de la cort. ¿Com salvar son honor, Deu meu, com salvarla?...

En l' interi la parella s' havia anat allunyant.

Se trobava Pons de Evol tant conmogut y tant impresionat, que no sabia articular un mot. Era per ell un somni lo que li succehia y no podia menos de créurers joguina de la mes encantadora de las ilusions.

Lo dama de la careta blanca tingué que esser la primera en rompre 'l silenci.

—No meresch que 'm dirigiu la paraula, cavaller?... Es tal volta costúm vostra la de permanexer mut al cóstat de una dama, com si estiguessen al costat de una estatua?

—No, senyora, contestá tímidament lo trovador; es que somnio y temo, si parlo, rompre l' encant de mon somni.

—¿Y es dols lo vostre somni?

—Dols es y trist al mateix temps, com ho es la ilusió de un amor que res espera.

—¿Donchs vos ameu?

—Estimo com estimém nosaltres los trovadors, ab un amor pur, dessinteressat, leal; ab una passió fonda sí, pero exempta de egoisme y de interessadas miras; amo sabent que may podré possehir l' objecte amat y sens desitjar tampoch sa possessió; amo, en fi, com se ama á la flor que desde la planta nos envia sos aromas, com s' ama al sol que ab sa llum nos llumena, encar que ab son foch nos devori,

Si en aquell moment lo vescompte hagués mirat á sa companya, hauria vist espurnejar sos ulls redera la careta.

—Sabeu que lo que esteu dihent, vescompte, digué la de la careta blanca, no es en veritat molt galan pera escullir per confidenta á una dama?

—¿Y perque no, senyora? qui vos diu que no siau vos mateixa la dama á qui fa temps consagro jo en secret mos pensaments?... Oh! no vos enutjeu, senyora, s' apressá á dir lo de Evol vejent que sa companya feya un mohiment que ell interpretá á sa manera; mon amor es tant pur que á cap dama pot ofendre, per elevada que sia sa categoria. ¿A qui ofen la adoració casta de una ànima que no es sino un nuvol d' incens que s' eleva vapors fins á las plantas del objecte amat?... Mon amor es tot pureza, tot respecte; tal volta també tot idealitat. Son principal encant consisteix en sa ilusió; cap llas mundá l' encadena, cap mal pensament l' enmatzina, es una passió á la qual tot un abim aparta de aquestas altres passions raquíticas é interessadas que mouhen lo cor vulgar de certs homes. Jo seria segurament lo mes felis dels mortals lo dia que la muller, á qui rendeix mon cor tant entusiasta culto me digués: T' amo! Pero també es cert que al sentir de sa boca aquestas duas solas paraulas, fugiria lluny d' ellas y me 'n aniria á amagar en un recó de mon ma felicitat y ma ventura á solas ab ma ditxa y ma ilusió. Jo so aixis, amo de una manera estranya, pero estimo com ningú estima, estimo millor que 'ls demés... y estich content.

La desconeguda no contestá. Prosseguiren caminant llarga estona en silenci. La dama no obstant no estava exempta de emoció, puig que son bras tremolava de tant en tant fent tremolar lo de son company.

—Vescompte, digué per fi de prompte la dama, variant ràpidament de conversa y rompent lo goig d' aquell significatiu silenci; varias damas de la Cort se disputan lo premi que guanyareu ahir en lo certámen. Seria indiscreció preguntarvos á qui penseu oferirlo? en quin pit voleu veurel brillar?

—Ma viola d' or, senyora, contéstá resoltament lo trovador, sols pot ésser de altra viola d' or.

—De modo que si jo vos la demanés...

—M' apressaria á donárvosla. Sols que...

—Qué?

—Sols que ja sabeu, senyora, que la viola guanyada per lo trovador es una prenda d' amors en poder de una dama.

— Si ja ho sé digué la dama, despres d' haver reflexionat un instant, ja sé que es un llas d' amor que uneix á dos cors, ja sé que es una declaració que l' un fa y que l' altre accepta.

— Y be, ja que aixó sabeu, esclamá Pons de Evol que per una d' aquella soptadas reaccions á que 's troban tant propensos los temperaments nerviosos era ja tant audás y atrexit com timit y confós estava poch ans, digueu, me la demaneu are?

La dama duptá un moment y digué sens contestar á sa pregunta.

— Demá al caure las sombras, troveuvos junt á la porta principal del temple de Santa María. Una enviada meva anirá á buscarvos y vos portará á un indret hont podrem parlar ab mes seguretat que aqui. Aquesta nit estich tremolant. Pot esser notada ma ausencia en los salons, y pera mi la mes petita sospita es la deshonra.

Y dihent aixó la dama deixá 'l bras del caballer.

— ¿Vos n' aneu ja? preguntá aquest ab veu impregnada de melangía.

— Es precis. Que deu vos guarde, caballer.

— Adeu siau, senyora.

La de la caretta blanca doná la ma á Pons y aquest ab passió, pero ab respecte, imprimi en ella un ardent bes. La dama tota s' estremí com al contacte de un botó de foch. ¡Oh aquella dona estimava de tot cor!

— Fins á demá, donchs, digué ella.

— Fins á demá, ell contestá.

— La dama que havia ja donat algunas passas pera retirar-se torná enrera y li digué en veu baixa.

— Y no vos oblideu de portarme vostra viola d' or. La accepto.

Digué y fugí lleugera com una dayna perseguida. Prompte hagué desaparegut per entre ls arbres.

En l' instant en que la desconeguda anava á pujar la gradinata que conduhia al palau, trobá al peu d' ella á Ramon de Perellós que se incliná fentli una cortesana reverencia. Sorpresa la dama, portá la ma á son rostre pera assegurar-se de que 'l duya cubert y apretá 'l pas sens contestar al respectuós saludo del camarlench del rey.

Ramon de Perellós abandonava en aquell moment los salons, ple de ira al convensers de que era ja conversa de tota la Cort lo que ell més temia y més deplorava. La imprudencia comesa aquella tarde revelant lo color de las caretas havia compromés á la reyna. En efecte Ramon de Sentmanat y sos amichs havian espargit la veu de que la reyna anava del bras de Pons de Evol, per lo mes apartat y solitari dels jardins, y com l' amor entussiasta y delirant del vescompte era

conegut de la majoria dels cortesans, la murmuració que en totes las épocas ha sigut lo veri de las Corts, estallá gojosa al veurer que podia desfogarse impunement en una persona de tant elevada categoria com la agraciada reyna d' Aragó. No 's parlá d'altra cosa durant tota aquella nit, y quan se torná á veure en los salons á la dama de la careta blanca tot fou sonriure ironicament, tot mitjas paraulas, ulladas y comentaris. Los cortesans estavan en son element, podent murmurar, y cal confessar que ho feyan ab tant de gust y alegría, com si en lloch d' un pecat la murmuració fos una virtut.

Lo de Perellós estava desesperat y ab tanta mes rahó en quant ell se creya, y ho era en efecte la causa de tot fins á cert punt. Perellós era un home leal entre los més leals, ple de generosos sentiments, ab un amor tant inmens pera son rey que arribava á la adoració. Be ho demostrá aixis quan la desgraciada mort de son soberá, y sapigut es á lo que llavors s' esposá y lo que llavors feu pera convencers de que no penava l' ánima de son venerat D. Joan. Lo remordiment lo perseguia, la conciencia lo culpava, y á mes, era pera ell lo sentiment major lo de veure la honra de son soberá per lo fanch. Despres de Deu, lo Rey. Aquesta era sa divisa, la divisa que portava grabada en sas armas y en son cor. ¿Com, donchs, podia consentir tranquil en lo que passava l' home que estimava la honra de son soberá en mes que la seva propia?... l' home que hauria preferit morir mil voltas ans que veure apuntar una irónica rialla en los llavis dels cortesans al parlar de D. Joan?

Entregat se trovava á aquestas reflexions y meditant lo que debia fer, quan una ma caygué sobre sas espatllas, al mateix temps que la veu de Pons de Evol li deya:

—Amich meu, so lo mes felis dels mortals.

—¡Que diheu! esclamá 'l de Perellós tot estremintse.

—La Reyna ha acceptat ma viola d' or.

—¡Deu meu!

Y ja sabeu lo que aixó significa.

—Pero...

—Estich boig d' alegría. Enveja ma sort, Perellós, envejaula com la del mes felis dels homes; demá la torno á veure.

—¡Demá!

—M' ha donat una nova cita. Li he promés que al caure las sombras estaria en...

—No vull saberho, digué 'l de Perellós, interrompentlo.

—¡Cóm!

—Gardeu vostre secret, vescompte. So massa amant de mon rey, no puch en aquest punt dominar mon cor y podria vendreos. Adeu!

Y 'l de Perellós s' apartá deixant á Pons de Evol assombrat y murmurant.

—¡Si s' haurá tornat boig est home!

Lo que Perellós acabava de dir fou lo que succehi. Era, com en efecte ho havia dit, massa amant de son rey, pera en assumptos que atanyian á sa honra poder reprimir l' impuls de son cor. Perellós parlá. Aquella mateixa nit D. Joan sapigué lo que passava.

—Es imposible, Perellós, li digué 'l rey aixís que hagué sentit sa relació. No ho has sentit be. Tos ulls t' han enganyat. La reyna dona Violant rendeix un cult incessant á la virtut, com jo 'l rendeixo al honor y com tu 'l rendeixes á la llealtat.

—No obstant senyor, he llegit sos versos, la he vista del bras de Pons de Evol, sé que li ha dat una cita pera demá y que ha acceptat sa viola d' or, que es lo mateix que acceptar lo seu amor.

D. Joan permanesqué entregat per un moment á sas reflexions.

—Tot ho averiguarem, digué un instant despres y ¡ay d' ella si 'n veu y 'm falta!

Dit aixó prengué un xiulet de plata treballada que figurava un lleó y l' acostá á sos llavis. Al xiulet comparegué un escuder.

—Que vinga al instant Bernat de Vilaregut, digué 'l rey. L' escuder s' incliná y partí.

Bernat de Vilaregut era germá de Carrossa de Vilaregut, y aixís com aquesta era la afavorida de la reyna, ell era 'l confident del rey.

Las ordres que doná 'l rey á Bernat de Vilaregut foren tant breus com decisivas. Li contá ja que per ell tampoch tenia secrets, tot lo que havia sapigut per boca de Ramon de Perellós y li encarregá que fes vigilar á Pons de Evol, seguintlo en tots sos passos y donantli immediatament avis de cualsevol acció sospitosa. Lo de Vilaregut prometé ferho aixís y 's retirá pera donar las ordres necessarias al efecte.

Desde aquell moment lo vescompte de Evol tingué un home que constantment aná seguint sos passos y espiant sos menors mohiments.

Lo dia següent y á la hora en que comensava la tarde á cubrirse ab son mantell de sombras, Pons se dirigí á la iglesia de Santa María, y 's quedá dret arrimat á la porta principal. Lo trovador comensá á enfonzarse en la mar de sas reflexions y estava al bo y millor de sos daurats somnis quan vejé sortir á la mateixa que li portá son primer misatge. Pasá per son costat sens detenirse ab la major indiferencia al semblar, dihentli al passar:

— Seguiume, pero ab cautela.

Pons obehí. Anà seguint de certa distancia á son misteriós guia sens observar que ell anava á son torn seguit de un home embossat que no 'l perdia de vista. Atravessaren aixis un redera l'altre, varios carrers fins arribar al Palau Real que era ahont residia llavors lo monarca aragonés ab sa esposa y familia. Donaren la volta als murs que comunicavan al edifici un aspecte de fortalesa y 's detingué la guia devant una porteta secreta. Ans de decidirse á obrirla ab una clau que tragué de sa butxaca la dona mirá per tot arreu, tant lluny com li arribá la vista, pero res absolutament vejé. L' home misterios seguidor del vescompte d' Evol havia desaparegut ó estava amagat per las sombras y sols aquest era 'l que allí permaneixia á poca distancia, esperant la senya pera avansarse.

Per fi obrí la porta y 'l vescompte s' introduhí per ella comprimit ab sa ma dreta lo cor que esbategava inquiet y desasossegat.

Atravessaren dos ó tres corredors baixos, creuharen varias estancias semi subterràneas iluminadas per canalobres de ferro fixos en sos murs, pujaren una escala espiral, y despres d' haver atravesat una galeria la guia aixecá 'l tapis que queya sobre la porta de una habitació dihent á Pons:

— Entreu.

Pons entrá, y 's trobá en una estancia ricament decorada ab tot l' esplendor y luxu de la época. Las parets estavan cubertas ab capritxosos tapisos que queyan fins á terra, lo sol cubert de groixudas catifas; los mobles erande la mes gran riquesa y del millor gust y en mitj de la habitació s' alsava un tripode daurat de forma oriental del que 's exhalavan preciosos perfums que embaumavan la estancia. Al fons d' aquesta devant de la porta per hont acabava d' entrar vejé Pons, altra porta tancada y anava ab atenció á observar lo siti en que 's trovava ab la suau claror que donavan unas llums encesas dins de globos de vidre pintat, quan ensopegaren sos ulls ab una dona que estava sentada á un costat apareixent com la deesa d' aquell lloch encantat. Anava vestida ab un trajo blanch adarnat de grans flors; uns cordons cenyian son cos y li queyan per devant rematant en grossas borlas finas; una cota de vellut negre brodada d' or, dibuixava son gentil cos, un collaret de perlas preciosas s' enroscava per son coll, y una careta blanca tapava son rostre.

Pons no estranyá lo de la careta. Estava molt en ordre ab sas ideas y comprengué la delicadesa y fins la puresa de pensament d' aquella dona, que no volia tal volta á cara descuberta confessar á un home lo

secret de son cor. Lo vescompte, en lo íntim de son ànima donà gràcias à Déu de què li hagués inspirat semblant' idea; se sentia d' aqueix modo més lliure pera poder dirli lo que pensava.

Al revés de lo que havia succehit la nit anterior, la dama fou la que llavors permanesqué muda com una estàtua, y Pons lo qui rompé 'l silenci:

—Senyora,—digué 'l trobador doblegant lo genoll y comensant à parlar ab aquest accent dols y simpàtic que s' té sempre quan se parla ab lo cor,—senyora, una vida sens amor es com un dia sens sol, com un jardí sens flors, y com una flor sens aromas. Jo estimo y per consegüent en ma vida hi ha sol, flors y aromas. Senyora, tal volta jo sia egoista, pero la veritat es que vull continuar amant y essent felis, y per aixó es que vinch à entregarvos aquesta viola que vos haveu dignat acceptar, y à despedirme de vos.

Parlant aixís lo vescompte, presentà la viola d' or à la dama que la acceptà casi maquinalment.

—¿A despedirvos?—digué à mitja veu.

—Sí, senyora; me 'n vaig. Cal aixís. Demà sortiré d' aquesta Cort y dintre tres dias dels estats d' Aragó. Haveu acceptat esta flor sabent son significat. Jo no necessito més, y massa sé que mon deber es ara 'l de sortir pera no tornar à veuros. Seria indigne de vostre amor si aixís no ho fes. Nostres cors s' han entés, y 'ls dos saben que hi ha entre 'ls dos una barrera que à mi 'm prohibeixen traspassar lo respecte y castedat de mon amor y que à vos vos impideixen salvar la castedat y la virtut. Si jo permanesqués aquí viuria continuament en lo torment; estant lluny de vos viuré en un cel de recorts. Vos no podeu ser meva porque sou ja d' altre, y encara que foseu lliure, jo no podria ser llavors vostre, porque 'm seria impossible pujar fins à vos. Nostres cors los separa la voluntat de Déu. Cumpleixis aquesta en tot. Jo so lo primer en sortir al encontre de vostres desitjos; so lo primer en resignarme. Si aixís no ho fes no vos amaria com se 'os deu amar, ab l' amor del ànima, y ja que 'os amo 'm resigno, y ja que 'm resigno me 'n vaig lluny.

VÍCTOR BALAGUER.

(Seguirà.)

LA VIOLA D' OR

(Acabament.)

QUEST discurs del Compte conموغué fundament á la dama tapada. S' haurian pogut contar las batsegadas de son cor y s' haurian vist encendres sos ulls com duas flamas. Portá sa ma al pit com per ofegar sos batements y fent un mohiment com si 's decidís á executar de cop una resolució repentina, esclamá ab veu tremolosa pero ab decidit proposit.

—Vescompte de Evol; sou y ho proclamaría devant lo mon enter, lo caballer mes noble y mes honrat que may haja portat esperons d' or! Donch be, franquesa per franquesa! Noblesa de cor per noblesa de cor. Vos m' habeu obert lo vostre; vaig á obrirvos lo meu. Sabeuho, y sabeuho prompte perque 'm pesa ja la consciencia, jo...

Pero la dama no pogué continuar. Li impedí una remor precipitada de passas. Casi al mateix temps la confidenta entrá en la estancia.

Senyora, esclamá, lo rey se dirigeix aquí ab Beruat de Vilaregut y altre cavaller.

La dama llensá un crit d' angunia, palidesqué sota sa careta y si hagués estat dreta hauría caygut; tal fou l' efecte terrible que en ella causaren aquellas paraulas.

—Conduhiu al vescompte per lo mateix cami que haveu seguit al venir, digué á la confidenta ab veu debil.

—No pot esser venen per la galeria.

LA RENAIXENSA.—Any XIV.

—Deu meu! estem perduts! esclamá la dama retorsent desesperadament los brassos.

—Ja son aquí, digué la confidenta plena de terror.

—Amagueuvs prompte, en calsevol part, redere d'aquestos mateixos tapissos, y deíxeume á mí, esclamá Pons de Evol, que á la proximitat del perill havia recobrat son natural valor.

—Pero...

—Res, deíxeume á mí. Ja m'arreglaré. ¡Doneuvs pressa!

La dama y sa confidenta tot just acabavan d'amagarse redere 'ls tapissos, quan s'alsá 'l de la porta pera donar pas al rey á qui seguian Ramon de Perellós y Bernat de Vilaregut.

Lo primer que vejé 'l rey al entrar fou á Pons de Evol que estava dret al miç de la cambra, ab la gorra en la ma y guardant una respectuosa actitud.

—¿Qué feu aquí en lo gabinet de la reyna? esclamá don Joan, ab los punys closos y ab los ulls brollant de foch.

Pons de Evol no 's perturbá, ni fins al saber en lo lloch que 's trobava. Per sort no l'abandoná sa presencia d'esperit.

—Senyor, contestá, saludant profundament, y doblegant lo genoll; havia vingut al objecte de demanar á S. A. la honra de que 'm permetés dedicarli un poema que he compost.

Lo rey no contestá mes que dirigitli una insultant mirada de despreci y mirantlo de dalt baix ab la vista.

—¿Hont está la reyna? preguntá sens dirigirse á ningú y passejant sa mirada per la habitació.

Ningú li contestá.

—¿Hont está la reyna? torná á cridar don Joan.

—Senyor, digué llavors lo de Evol, jo estava esperant...

—No 't dirigeixo á tu la paraula, exclamá 'l rey interrompentlo bruscament y tornant y passejar la mirada per la estancia.

Res vejé que pogués despertar sas sospitas. No semblava haverhi en la cambra lo mes petit recó hont li fos fácil á algú amagarse. Los ulls del rey se clavaren en la porta que ja al entrar havia atret las miradas del de Evol.

Alli s'haurá refugiat, esclamá D. Joan. Afortunadament es una estancia que no te mes sortida que aquesta. Millor. L'aucell estarà en la gabia.

S'encaminá violentament cap á la porta y la empenyé ab furia. Estava tancada per dins. La cólera abrusava al rey. Se feu dos passos enrera y doná á la porta una terrible puntada de peu, prou pera ferla obrir si sos golfos no haguessen estat tant forts.

—Vejam, cridá don Joan, estebelleume aquesta porta. ¡Prompte!

—Senyor, s' atrevi á dir Bernat de Vilaregut, es la habitació de Sa Altesa y nosaltres, indignes servidors, no deuriam casi...

—Bernat de Vilaregut, esclamá frenétich lo monarca á qui encega-va l' ira, abateume aquesta porta si no voleu que fassi saltar vostre cap.

Lo de Vilaregut no digué res mes. S' incliná respectuosament y treyentse lo punyal que en la cintura portava se disposá á ficarlo en lo pany pera ferlo saltar.

No tingué no obstant de pendres aquet treball. Aixis que 'l punyal entrava en lo pany, la porta s' obri de bat á bat y la reyna donya Violent aparequé en lo llinar de la estancia.

En lo rostre de la reyna estavan pintats l' esglay y la sorpresa, pero molt major fou la alteració que descompongué 'l rostre de Pons de Evol al veurela apareixer per hont menos esperava. Dirigi tot seguit los ulls al indret hont s' havia amagat la dama de la careta blanca y observá que 'l tapis se movia.

Encare está allí se digué 'l vescompte. Donchs no era ella.

Y girá lo cap pera clavar de nou en la reyna sa absorta y estúpida mirada.

Llavors fou quan va fer altra observació.

Las duas damas, porque ja no 's podia duptar que fossen duas portavan distints trajos. La de la dama de la careta era blanch ab cote de vellut negre brodada d' or, mentres que 'l de la reyna era blau y rosa ab cola de damás adornada de pells de armini.

Pons de Evol palidesqué y tingué que allargar la ma en busca de un apoyo pera no caure. Conegué que havia sigut infamement burlat, conegué que alguna dama de la cort, enterada de son boig amor per la reyna havia volgut divertir-se ab sa passió ó aprofitarse d' ella ocupant lo lloch de Dona Violant. Sos ulls llansaren espurnas de foch, y porta la ma al pit com si hagués volgut ab sas propias ungles arrancar-se aquell cor que tant malament l' havia servit no coneixent l' engany. Y no obstant no arribava á compendre com podia haber tingut lloch aquella substitució. Ell havia rebut uns versos de la reyna de son puny y lletra, y la dama ab qui havia parlat era la de la careta blanca, color elegit per la reyna pera sa disfressa.

Aixó no obstant no era menos cert que Pons de Evol se trojava en la ridícula posició de un home burlat en son amor, en sas esperansas, en son deliri. La desesperació rosegava son ánima en aquell moment, se considerá ja la burla de la cort, y sa primera intenció fou la de

llansarse cap al recó hont estava oculta la dama y arrossegarla fins als peus de la reyna.

Totas aquestas reflexions foren fetas per lo vescompte molt rapidament, y per consecuencia en molt menos temps que 'l que 's tarda en explicarho.

La reyna al veure á son espós y á tres cavallers preguntá admirada:

¿Qué es aixó?... ¿Qué succeheix?... Perqué aquest soroll y aquestos cops?... Hont está la dama que devia vetllar mon somni?...

—¡Ah ¿es á dir que estavau dormint, senyora? preguntá lo rey ab ironia.

—Ja sabeu que aquesta es la hora en que tinch per costum descansar una mica, contestá mes sorpresa encare Dona Violant.

Lo rostre del Rey cambiava de colors y de matissos; tant aviat estava com la grana, com pàlit. Sos llavis se contreyan á impulsós de la violenta emoció que l' agitava, sos ulls llansavan espurnas.

—Y ¿qué feya vetllant á vostra porta lo compte de Evol? preguntá 'l rey.

—¡Lo vescompte!

Y la reyna dirigí á Pons una mirada en lo que altre cosa no 's podia descobrir que la més innocent admiració.

—¿L' haveu tal volta enviat á cercar, prosseguí 'l rey, quals paraulas mes be que sátiras llensavan veri, pera que vos cantés alguna troba d' amor á qual accent millor vos poguesseu condormir?

—Jo! esclamá Dona Violant cada vegada més esglayada, y cada vegada comprenent menos y fixant la mirada en lo pàlit rostre de Evol com al irat de son espós. Compte, jo vos he enviat á cercar?

Deixeuse de fingiments, senyora, esclamá 'l rey de sopte. Tot ho sé.

—Tot ho sabeu!... Y. que es lo que sabeu, senyor? preguntá, Dona Violant alsant altiva 'l front.

Durant aquest animat diàlech, Pons de Evol havia tingut temps de posarse sobre sí y reflexionar detingudament sobre lo que passava. Comprengué que á la fi tindria de descobrirse aquell enredo y aquella trama, comprengué que ell era la victima espiatoria del mateix y que tenia de passar com lo més innocent, y d' esser victima del sarcasme y la ironia cortesanas. Per aixó decidí apressurar lo desenllás ab aquella caballeresca abnegació ab que las ánimas nobles soportan lo mateix lo ridicul que 'l torment.

Podia ab una sola paraula calmar l' enuig del rey y treure á la rey-

na d' aquella, per ell incompreensible situació; fentla reapareixer pura y virtuosa als ulls de tots. No duptá, donchs, y llensantse als peus de Dona Violant y contestant per lo rey á sa pregunta, esclamá:

— Senyora, lo que S. A. sab es que una dama, valentse imprudentment de vostre nom m' ha atret á aquest siti pera fer burla tal volta demá ab sas amigas de ma credulitat é inesperienza; lo que S. A. sab es que aquesta dama s' ha atrevit á enviarme aquest paper en lo que cualsevol hauria cregut veure vostra lletra;—digué aixó 'l vescompte trayent de son pit los versos que havia rebut de mans de la confidenta y entregantlos á la reyna;—lo que S. A. sab, per fi, es que aquesta dama que ha pres vostre nom y vestit ahir y avuy aquesta disfressa está allí, amagada redera d' aquells tapisos, sens que son cor l' hagi moguda á presentarse, vejent que sospitas injuriosas acusavan á sa reyna y vejent la ridicula posició en que havia colocat á un caballer.

Al sentir aquestas paraulas y al veure 'l lloch que 'l vescompte indicava, Ramon de Perellós, lo primer, se precipitá y aixecant los tapisos descubrí á la confidenta, y á la dama qual rostre estava cubert encara per la careta blanca, Perellós prengué de la ma á la desconeguda y la portá sens cap resistencia per sa part al mitj de la cambra.

Despres de un moment de silenci, lo rey tornant de sa admiració esclamá:

— Senyora, sigau qui sigau, digneuvos descobrir lo rostre.

La dama no contestá. Ans porta la ma á la careta apretantla convulsivament contra 'l rostre é incliná son confús y avergonyit front. Don Joan que estava ansiós de desenllasar aquella intriga, torná á dir aixecant sa veu irada.

— Treyeuos la careta senyora, lo rey vos ho mana,

Tampoch contestá la dama. Dona Violant fou la que acudí en son aussili. La reyna no sabia encare lo que havia passat ni ho comprenia mes que confusament, pero no obstant conegué qui era la dama tapada y digué á son real espós:

— Senyor, si aquesta dama es culpable, no permetau que s' avergonyeixi devant de tants testimonis. Segura estich que no tindrà reparo en descobrirvos á vos, pero á vos tant sols y en dirvos ingenuament lo que haja passat.

Don Joan se dirigí llavors á sos cavallers, que obedients á la seva insinuació saludaren respectuosament y sortiren de la estancia.

Aixis que la porta s' hagué tancat redera d' ells, la dama caygué de genolls y arrencá sa careta descubrint un rostre plorós y palit.

Era Dona Carrosa de Vilaregut.

Tingué lloch, llavors, entre aquells tres personatjes, una viva y animada escena. Dona Carrosa de Vilaregut, encar que tremolosa y turbada, doná totas las explicacions necessarias y satisfeu per complert al rey, dissipant fins la menor sombra de dubte que pogués quedar en son cor contra la ignoscent dona Violant.

Feya ja molt temps que Dona Carrossa, quals costums no eran per cert de las mes puras y qual reputació tenia que fer cara á molts severs cárrechs, amava apassionadament al vescompte de Evol, qui arastrat á son torn per l' amor que omplia son ánima, ni tant sols havia fixat sos ulls en aquella dama que 's valgué de mil femenins recursos pera atraurel y junyirlo á son carro triufant. Desesperada la de Vilaregut al veure pagat son carinyo ab tanta indiferencia, sabedora de la causa que produhia aquesta y coneguent [per altra part la conspiració tramada entre varias damas pera conseguir la viola d' or guanyada per lo vescompte, se llansá á dir en un círcul de damas de la cort, que ningú sino ella obtindria aquella flor, porque ningú si no es ella era la estimada del de Evol.

Interessats ja d' aquest modo en la lluyta son amor propi al mateix temps que son cor, la afavorida de la reyna, valentse de sa semblansa ab ella, no vacilá en nuar los fils d' una perversa intriga, qual desenllás esperava que fos per cert ben diferent del que resultá. La de Vilaregut, qual orgull no tenia limits, cregué que interessaria al de Evol y que aquest, al descubrir l' engany cauria senzillament á sos peus perdonantli la astucia en gracia á la violencia de son amor.

Dona Carrossa tenia en son poder uns versos escrits feya ja temps per la reyna, qui desitjant fer figurar en un diálech poétich á ella y á sa afavorida, havia pres per tema de sa obra una conversa entre la viola d' or y la de plata, noms ab los que eran conegudas per los cortesans. Aquesta poética composició no era mes que comensada y de ella no havia escrit la reyna mes que 'ls pochs versos de qué usá la de Vilaregut per enviar al trovador. Dona Violant en l' ensaig de la festa, debia portar lo rostre cubert ab una careta blanca; sa afavorida l' invitá á cambiar ab ella la careta, y la reyna no vejé en la cosa cap inconvenient.

Aixís fou com tingué lloch aquella intriga en qual llas tan cándidament s' havia deixat pendre l' entussiasta Pons de Evol.

La de Vilaregut possehia per complert lo carinyo de dona Violant qui fàcilment la perdoná, y al perdó de la reyna no tardá en seguir lo perdó del rey; pero per secreta que volgués tenirse la aventura, no

deixà de traslluhir-se. Lo mateix Ramon de Perellós, ab sa lleialtat proverbial, cada vegada que sentia acusar á la reyna per lo passat ab lo de Evol, sortia en sa defensa y contava la intriga de la dama que may nombrava, pero que ben prompte se sapigué era Dona Carrossa.

Aixó, unit als cárrechs terribles que ja se li feyan sobre sas llicenciosas costums y sobre 'ls assumptos particulars y maneigs interiors de palau, feu que las Corts reunidas en Monzon aquell mateix any de 1338, requerissen al rey pera que reformés son palau y tragués d' ell á la afavorida de sa esposa.

Una de las queixas que donaren las Corts, fou la de que comprometia lo bon nom, honra y reputació de la reyna, aludint ab aixó á la aventura de la viola d' or. Senyalárense ab aixó principalment Catalunya y Mallorca, y també varis senyors que fins arribáren á armarse y armar sas gents pera apoyar sas queixas. Lo rey, instat per sa esposa que amava ab decidit y fraternal carinyo á la de Vilaregut, doná al principi mostrars de oposarse ab vigor á tals demandas, y aixó amenassá al regne ab guerras civils, pero á la fi son geni apacible lo reduhí á complaure en tot á las Corts.

Dona Carrossa de Vilaregut fou desterrada del regne.

Per lo que toca á Pons de Evol, may mes se 'l torná á veurer ni se 'n sapigué res mes. La mateixa nit del desenllás de sa aventura partí dels estats d' Aragó, y 's creu que aná á allistarse com á mer soldat aventurer y ab altre nom, baix las banderas d' alguns d' aquells reys extrangers que sostenian llavors entre ells terribles y encarnissadas guerras.

VÍCTOR BALAGUER.

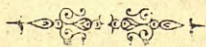
(DE HEINE)

Jo se una historia, bella trista,
¡be massa trista per disort!
ayma un donzell á hermosa dama,
la dama, enganya al aymador;

Lo bon donzell, si la menysprea
vol apagar lo foch del cor,
la traydoria de la dama
no mereix ¡ay! servá l' amor.

Voldria entrar en plassa oberta
y ab alta veu cridar á tots:
—Vinga á lluytar tot desseguida
qui á grat no tinga mon amor.—

Tots al ohirlo callarian,
sols parlaria son dolor;
al pit hauria d' alsá 'l ferre
per apagar lo crit del cor.

A TRENCH D' AUBA

OT reposava en la casa; tothom dormia un son repa-
rador després de las fadigas de tot un dia de tráfechs
y corredissas. Finalment l' endemà era lo dia asse-
nyalat pera 'l viatge de la joya de la familia, de la
preciosa Isabeleta guarida casi del tot, de l' estranya
malaltia que feya tants mesos robava la color á sas gal-
tas satinadas ensemps que 'l goig de sos pares amorosos.

Tot reposava. Tan sols lo pobre Enrich mitx ajegut en un sofà
restava ab los endormiscats ulls fixos en l' esfera del rellotge que da-
munt la consola apareixia y fent esforços per no cloure del tot sos
parprés fadigats que feya tres nits no s' havian clós vigilant afanyosos
lo mohiment de las lleugeras agullas que marcavan lo temps de portar
las medicinas á la encisera malalta. Mes lo cansament s' anava ense-
nyorint d' aquell cos, sas miradas perdian lo brill de joventut que
donava á l' Enrich la seva varonil bellesa, y sos ulls s' anavan tancant
per no veure potser la proximitat de l' hora en que la marxa de la
Isabel devia abandonar-lo per molt temps á la mes desesperadora so-
letat.

Lo rellotge tocá las quatre; l' Enrich no feu mohiment; qualsevol
l' hauria cregut adormit, mes no era aixís: l' Enrich vetllava y vet-
llava lo són apesarat de sa estimada de tota la vida. ¡Qué dols li sem-
blava lo sacrifici que per ella feya! ¡Qué felis si ella hagués pogut en-
devinar al veure las atencions de que era objecte per part d' ell, que

l'estimava, que per ella hauria donat las sevas més falagueras esperansas, sa vida tota.

Mes ¡ay! qu'ell no s'havia atrevit may á dirli; tan gran era lo respecte que li tenia. Pero ell no passaria mes. En la calma silenciosa d'aquella llarga nit d'iyern éll havia pres la seva resolució, mil projectes s'havia forjat volguent trobar la manera d'obrir son cor á sa hermosa amiga de l'infantesa. Fins una carta havia provat d'endressarli; mes era tan gastat lo medi y tenia tanta por d'apareixe als ulls de l'Isabel com un d'aquets enamorats del dia, tontos de professió y ridiculs en totas las demostracions de son convencional afecte. Ell que l'estimava com ningú haja estimat en la terra y la considerava á ella dotada d'un talent superior y un bon gust refinadíssim al que tal volta l'havia acostumada l'Enrich, rodejantla sols d'objectes primorosos de tota mena. Desde la petita porcellana de Saxonia al colossal bronso, desde l'elegant florero de *fayence* fins al voluminós gorro xino, desde la mes modesta revista de modas y tonterías fins als luxosos volums de Coppée y per fi totas las notables demostracions de bon gust y elegancia que havia fet la Casa Ricordi al publicar lo sens nombre de romansas que 's veyan damunt l'atril, tot donava á entendre clarament l'afany d'agradar de qui ho regalava y lo gust exquisit de la persona que ho volia per seu.

Las quatre repetí lo rellotge ab sa complicada joguina de campanetas y l'Enrich s'havia adormit per fi. Lo cansament havia vensut y son cós jeya en lo sofà y sa pensa excitada per lo prolongat insomni fantasiava per la vehina cambra de l'Isabel, entretenintse en poetisar mes de lo que ho eran tots los primors de la bellesa primaveral de la decayguda malalta.

Tota la nit l'havia passada ell passejant de puntetas com si la molsuda catifa no fos prou pera apagar la remor de sas petjadas, escorcollant afanyós cada minut la cambra hont l'Isabel reposava dol-sament en sa cómoda butaca d'ébano y sedas. De tan en tan s'asseya com per reconcentrar sos pensaments volguent trobar la manera de fer coneixer á l'Isabel l'estat del seu cor. Mes ¡ay! lo doctor havia privat absolutament que li fessen experimentar cap emoció violenta y si ell li deya y ella corresponia al seu carinyo ¿no era prou lo motiu per excitar fortament lo delicat sistema nerviós de la delicada criatura? Y si al contrari ella no l'estimava ¿quán no sofriria al rebre lo desengany de veure tornat afecte interessat lo qu'ella havia cregut fins allavors amistat franca y senzilla com en los bons temps de sa joguina infantesa. Per aixó era que l'Enrich lluytava y havia passat la

nit en un estat d' afanyosa inquietut. Del llibre obert damunt la taula no'n veyia las lletres, la ploma restava abandonada en lo tinter després d' haver sigut mullada y tornada á deixar estar un sens fi de voltas. ¡Tant com s' havia proposat ell escriure aquella nit! Mes no tenia l' imaginació á propòsit per concentrarse en un sol pensament; fins á ell arribava l' ubriacador perfum que la cambra de l' Isabel exhalava, la seva acompassada respiració arrastrava en lo seu rithme lo pols febrós de l' Enrich que en sos incerts passetxs per la saleta s' aturava davant l' obert piano en lo qual s' figurava asseguda á sa reyneta, cantant ab aquella veuheta tremolosa sa romansa favorita, aquell plany d' un ànima sensible; encara li semblava sentir aquell

*perqué teu fuggí via
perqué me fay languir,*

ab que tantas voltas havia obert davant sos ulls un mon de doluras qu' anhelava compartir ab ella, l' enamorada del seu cor...

Tot reposava en la casa. La monada en forma de rellotge tocà las sis. Encara mancavan duas horas per esser clar del tot. Y l' Enrich dormia, dormia encara ab la boca mitx oberta per hont s' escapava son respir tranquil y tota una volior de besos á mitx fer que revolotejant anavan á amagarse en la sedosa y esbullada cabellera de l' Isabel que comensava á donar senyals de vida moventse neguitosa en son rich seti. Per fi 's despertá del tot; lo llantió qu' en la saleta cremava havia llansat sa darrera flamarada, livida y tremolosa que 's fongué pe 'ls ayres com un ànima que se'n puja al cel.

L' Isabel s' aixecá y ab son pas petit y saltari aná acostantse fins ahont reposava l' Enrich; á l' altre banda se sentia lo compás de la respiració de la seva mamá. Comensava á apuntar lo dia, una rogenca celistia s' estenia per la habitació, banyant al Enrich d' una incerta claror misteriosa. L' Isabel no pogué menos qu' anarshi acostant; semblava que l' atreya lo són tranquil de son bon amich: ella'l contemplá breus moments y per fi asseyentse á son costat li prengué la ma. ¡Llavors potser comprenia tots los sacrificis que per ella havia fet cercanthi un motiu que 'ls expliqués, mes poderós que l' amistat! ¡Potser en aquells moments ell somniava ab l' amor d' ella!

Y fou... y los llavis descolorits de l' Isabel s' estamparen en la mà de l' Enrich fentlo despertar á son contacte creador y fentli obri 'ls ulls endormiscats que 's quedàren embadalits davant la suprema bellesa de l' Isabel.

—Dolent, mes que dolent, y aquesta es manera de vetllarme, ¡després encara dirás á tothom que m' estimas tant!

Res li pogué respondre l' Enrich; ¡qu' ell no l' estimava! oh si hagués pogut rompre 'l nus que aturava la seva llenga!

— Vaja, conféssamho. ¿Vritat que no m' estimas? ¡Ja me 'n recordaré de que m' has enganyat!...

No pogué mes l' Enrich y per fi 's desbordá lo devassall mal aturat de sa passió.

—¿Que no t' estimo, vida meva, reyna del meu cor? Quant per tornar á tas hermosas galtas la color que n' ha fugida donaria tota la sang de las mevas venas. Oh si ho sabesses Isabeleta, si ho sabesses. Ara quant m' he despertat somniava que tú m' estavas besant la mà, pero lo somni s' ha fos ben prest per mostrarme en lloch del ideal de ton amor, la terrible realitat del teu enuig.

—Y ho dius de cor que m' estimas? — digué ella — si fos aixís encara podriam ser felissos, perquè tú, Enrich meu, ets l' únich amor que tinch en aquesta vida...

L' alosa matinera vingué á trucar los vidres de son balcó y al sentir son aleteig digué á l' Enrich l' Isabel:

—¿Sents amor meu?

—Sí, es l' angel del amor que s' allunya felis al haver colmat la nostra ditxa.

. :
Lo sol qu' havia estat amagat darrera una atapahida nuvolada se mostrá de prompte ab tota la feblesa que guarda per las matinadas d' hivern; aquell dia havia esperat á sortir per poguer enviar son primer raig á una parella enamorada que desde aquell moment era felis per sempre.

BONAVENTURA BASSEGODA.

LAS TRES CARAS

A MON RESPECTABLE AMICH D. JOAN CAPDEVILA

Barret redó y mangala,
faldons de quatre pams,
endomascada armilla
de cós folgat y llarch,
sabatas cordobesas
ab cintas per lligam,
camisa ben prisada,
corbata ab nus y llás,
plena la tabaquera
de polsador tabac,
soguilla de tres voltas,
tombaga de diamants;
aixís la medicina
vestía fa trenta anys.

¡Com mudan las cosas!
¡Com passan los anys!
Temps de la vellura:
¡Adeusiau!

Malalt hi ha á la cambra
 qu' está sacramentat,
 son rostre de cadávre
 transmuda per instants.
 Lo frare que l' ajuda
 lo pols li va contant;
 parents, fillets y esposa
 n' están desconsolats!
 Quan senten rodá un cotxe
 ixen tots á guaytar;
 si puja algú la escala
 tots surten al replá.
 Tal punt lo doctó arriba
 mil compliments li fan;
 fins los respirs se contan
 quan parla ab lo malalt.
 Finida qu' es sa tasca
 ja 'l tenen enrotllat,
 parents y amichs esperan
 ab ánsia 'l qué dirá.
 —«Si arriba á matinada
 ja 'l dono per salvat»—
 ¡Com corra la esperansa
 pe 'ls cors en un instant!
 ¡Qu' es vella la teoria
 de la electricitat!...

— ¡Quín metje mes sábi!
 — ¡Quín home tan gran!
 Avuy fa cara d' angel;
 vejám demá.

¡Quin cambi fa en pochs dias
 la cambra del malalt!
 Fins pot sentir rondallas
 y un llibre fullejar.
 Parents y amichs á l hora
 li parlan de sos mals;

—«Jo may vaig voler creurer
qu' estessis per finir.»—

—«Fallo de jutje, espanta;
de metje, no 'n faig cás.»—

—«¡Qui l' ha guarit pot dirse
qu' ha estat lo persignal'!»—

Ja van duas vegadas
seguidas qu' han trucat;
es lo doctó qu' arriba,
ningú 's mou d' assentat.
Un colp lo metje acaba
comensa lo malalt;

—«La medicina es aspre.
Voldria mes menjar.

Estich cansat de jáurer
y m' es precis llevarm'.»—

—¡Prudencia!— diu lo metje.

—¡Quin cor!— los demés fan.

Quan va cap á la porta
ningú l' ha acompanyat.

¡Com mudan las cosas
en tant breus instants!
Avuy fa cara d' home;
vejám demá.

Grossa forada han feta
á casa del malalt,
qu' ahir va sortí á missa
en cotxe ben tapat.
Totas las prometensas
completas quedan ja;
tres missas s' han resadas,
vuyt ciris han cremat.
La riallera esposa
estrena vestit blau;
bell collaret de perlas
lluheix la filla gran.

Amichs y parents reben
obsequis d' amistat;
puig qui ha salvat la vida
tot lo demés pot dar.
—¡Haurém de pagá al metje!
—No cal apressurarns'
que 'l compte es de vint lliuras
y la consulta á part.
—¡Que descansats los guanyan!
—¡Quin modo de robar!
—¡Com creu que va salvarte,
per ço t' apreta 'l clau!
—Donchs, mira, quan lo troves
gira per l' altre part!...

¡Avuy cara d' angel
ni d' home no fà!
¡Fa cara de dimoni
condempnat!

C. PIROZZINI MARTI.

